

„Draugo“ dienraščio šeštadieninis palydovas „Kultūra“

Kun. dr. Kęstutis A. Trimakas

Buvau paprašytas parašyti apie „Draugo“ dienraščio kultūrinį šeštadienio priedą. Sutikau tik su tokia sąlyga, kad galiu rašyti tik apie savo paties redagavimo patirtį: 1) kaip supratau šio kultūrinio priedo paskirtį ir 2) kaip to priedo paskirtį stengiausi įgyvendinti.

Pasiruošimas redagavimui

Mano gyvenime pirmas pamėginimas redaguoti buvo ankstyvas. Būdamas 13 metų Kaune ranka vien sau rašiau įsivaizduotos idealios valstybės „laikraštį“. Po pirmo bandymo mano pastangos darėsi vis rimtesnės. 1945-1946 m. redagavau Augsburguro (Vokietijoje) lietuvių gimnazijos penktos klasės laikraštelį „Švyturys“; 1946-1948 m. – rotatoriumi spausdinamą Muencheno lietuvių gimnazijos ateitininkų moksleivių laikraštėlį „Ateities švyturys“; 1951 m. – amerikiečių jėzuitų Milfordo kolegijoje (JAV) spausdinamą neperiodinį leidinį „The Humanist“; 1962-1968 m. Chicagoje lietuvių jėzuitų leidžiamą žurnalą „Laiškai lietuviams“, o 1974-1983 m. – Ateitininkų federacijos žurnalą „Ateitis“. 1980-1981 metais buvau kultūros žurnalo „Aidai“ mokslo skyriaus redaktorius. Ir tada du laikotarpius redagavau „Draugo“ dienraščio šeštadieninį kultūrinį priedą, kurį 2007 metais pavadinau „Kultūra“.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę 1990 metais, vos tik atkūrus aukštąsias mokyklas, kasmet vykdavau į Lietuvą dėstyti, o likusį laiką naudojau knygoms rašyti. Tad į „Draugo“ kultūrinio priedo redaktoriaus kėdę ne tik nesiveržiau, bet tuo-

▲ Kun. dr. Kęstutis A. Trimakas

metinių „Draugo“ dienraščio leidėjų pirmininkams – dr. Petruui Kisieliui (2002 m.) ir adv. Sauliui Kupriui (2007 m.) reikėjo ilgai prašyti, kad apsiimčiau redaguoti. Tą prašymą jie grindė tuo pačiu noru, kad „Draugo“ kultūrinis priedas būtų krikščioniško turinio. 2002 m. sutikau redaguoti, bet su sąlyga, kad turėčiau pertrauką rudėnį, kada galėčiau vykti į Lietuvą dėstyti, o 2007 m., sumažinęs dėstymą, tikėjausi, nusivežęs kompiuterį, redaguoti iš Lietuvos. Nors sutikau nenoromis, redagavimo darbui atsidaviau visa siela, tam dažnai skirdamas viršvalandžius.

Šalia šios ilgametės mane lydėjusios redagavimo patirties man labai padėjo gyvenimo pradžioje sutelktos mokslo žinios: psichologija, teologija, filosofija, anglų ir klasikinių kalbų literatūra. Tų mokslų žinias nuolat atšviežindavau ir papildydavau, nes tuomet juos dėščiau aukštosiose mokyklose Lietuvoje.

Redagavimo pradžia

Šie mokslai man buvo ypač naudingi pačioje 2007 metų redagavimo pradžioje, kai netikėtai per vieną savaitę turėjau paruošti pirmą „Draugo“ kultūrinio priedo numerį dar net neįžengęs į redaktoriaus įstaigą, nei neatsisėdęs į redaktoriaus kėdę ir be jokio bendradarbio. Kadangi tas numeris turėjo pasirodyti šeštadienį prieš Velykas, pasikviečiau geriausius „bendradarbius“, su kurių raštais buvau susipažinęs jau anksčiau: labai žmogišką mąstytoją, kuriam didžiausias gyvenimo rūpestis buvo jo nemirtingumas (Miguel de Unamuno); kitą asmenį, kuris giliai įžvelgė, kad jėga, kuri prikėlė Kristų iš mirties, buvo Jo paties meilė (kardinolas Jozef Ratzinger); į Velykų patirtį ir prasmę įsijautusius poetus (Leonardą Andriekų, Kazį Bradūną, Antaną Jasmantą-Maceiną ir Stasę Dzenuškaitę) ir Velykas Lietuvoje vaizdžiai aprašiusią Birutę Pūkelevičiūtę. Jos žodžiai pagavo mūsų tautos žmonių viltį: „Pragysta minia – vyrai ir moterys, vienu balsu, vienu džiaugsmu, išalkę nemirtingumo ir pažadėtos tėvainystės: Aleliuja, Aleliuja, Aleliuja!“ Tokia puiki lektūra skaitytojams buvo tikras iššūkis: ar jie pasinaudos šia prasminga medžiaga save praturtinti.

Kažkas, to pirmo 2002 m. velykinio numerio turinį peržvelgęs, priėjo išvados, kad jį ruošiau gerokai iš anksto, žinodamas, kad užimsiu redaktoriaus postą. Ši išvada klaidinga: neplanavau iš viso redaktoriaus vietos užimti. Tačiau tos gyvenimo prasmės temos rūpėjo Lietuvoje sutiktiems studentams; tad ir man jos buvo gyvos ir aktualios.

Šioje apžvalgoje atsakau į šiuos sau pačiam pateiktus klausimus: 1) kaip

suvokiau šio dienraščio kultūrinio priedo užduotį, 2) kaip medžiagą stengiausi pateikti ir 3) kaip turinį pateikiau pagal kultūros pagrindines sritis: mokslą, meną ir literatūrą.

Į pirmą klausimą apie dienraščio kultūrinio priedo užduotį atsakiau pagal abiejų „Draugo“ leidėjų direktorių, dr. Petro Kisieliaus ir adv. Sauliaus Kuprio, išreikštą norą, kad tas kultūrinis priedas būtų aiškiai krikščioniško turinio; ypač dėl to, kad jų noras atitiko tikslą tų, kurie „Draugą“ įsteigė ir tiek daug metų išvermingai leido.

I. KULTŪRA

Apsiėmęs redaguoti stengiausi tiksliai išsiaiškinti šio šeštadieninio „Draugo“ priedo paskirtį. Ypač atkreipiau dėmesį, kad jis yra vadinamas *kultūriniu*. Kultūros supratimas per visą eilę dešimtmečių keitėsi; kultūros sąvoka gerokai išsiplėtė.

Taip, žvilgsnis į kultūros *esmę* išliko tas pats. Mano supratimą formavo tokie filosofai, kaip Stasys Šalkauskis ir Antanas Maceina. Tas žvilgsnis yra filosofinis: žvilgsnis į esmę. Maceina taip aptaria: „Kultūra (lotyniškai *cultura* „auginimas, apdirbimas“) yra žmogiškoji kūryba... pastanga išsilaikyti pasaulyje, noras save išreikšti ir linkimas apvaldyti žemę“ (Lietuvių enciklopedija, XIII, p. 325). Pagal šią sąvoką sakoma: kultūrininkas, kultūringas ir kultūrinis.

Tačiau šiais laikais žodis *kultūra* naudojamas daug dažniau, įvairiau ir populiariau apibūdinti visuomenės ar jos reikšmingos dalies žmonių pasaulėžiūrą, vertybes, motyvus, laikysenas; pavyzdžiui: *masės kultūra*, *vartotojiškoji (konsumerizmo – gaminių sunaudojimo) kultūra*, *sovietinė kultūra*, *narcistinė*, *psichologinė*. Šis žvilgsnis yra sociologinis, antropologinis.

Kultūrinio priedo skaitytojui, kaip inteligentui, svarbu pažinti kultūrą tiek visuotinė, tiek populiaria prasme. Pirmąja prasme kultūra jam svarbi *visuotinai*, kaip žmogui; o antrąja prasme – šiais laikais itin *aktuali*, nes įvairios aplinkoje esančios kultūros teigiamai ar neigiamai įtaigoja visuomenę, o per ją – mus visus. Prisimintina, kad pati visuomenė yra ne vientisa, bet daugialypė, susidedanti iš įvairių skirtingų „visuomenių“. Turėdamas tai omenyje „Draugo“ kultūrinį priedą 2007 metais pavadinau „Kultūra“.

Kultūros temos kultūriniame priede

Šis visuomenės Vakarų pasaulyje kultūrinis daugialypiškumas yra naujas iššūkis tiek religine, tiek tautine, tiek moraline prasme. Skaitytojai, ypač inte-

ligintai, toje padėtyje turi orientuotis, stebėti, pasverti ir rinktis tai, kas gera, atmesti tai, kas kenksminga. Jiems padėti gali (ir turėtų) „Draugo“ kultūrinis priedas. Laikiausi trijų gairių.

1. Supažindinti su esama padėtimi: Vakarų pasaulis yra tapęs labai mišrus; visuomenė ne vientisa, bet daugialypė (*plurialistinė*): joje išpažįstamos ir skelbiamos įvairios pasaulėžiūros, masinėmis komunikacijos priemonėmis perduodamos įvairių pasaulėžiūrų skirtingos, viena kitai prieštaraujančios vertybės. Todėl pačiame pirmajame mano 2007 metais redaguotame „Kultūros“ numeryje atkreipiau skaitytojų dėmesį, kad esame tiesiog įmerkti į įvairialypę atmosferą, kurioje veikia skirtingos idėjų, vertybių, laikysenų srovės su skirtingomis pasekmėmis: vienos verčia mus žmogiškai *skęsti*, o kitos – asmeniškai *bręsti* (žr. mano vedamąjį „Atmosfera – bręsti ar skęsti“; 2007-04-01). Apie dvasią praturtinančią kultūrą rašiau ir vėliau (2007-06-02; 2007-07-21; 2007-07-28).

„Draugo“ kultūriniame priede atkreipiau dėmesį į 2002 m. įvykusį Lietuvos kultūros kongresą: „Lietuvos kultūros kongreso vieningi nutarimai ir rezoliucijos buvo bene pats stipriausias iš visų ligšiol keliamų Lietuvos šviesuolių nepasitenkinimo balsų katastrofiškoje krašto padėties akivaizdoje“ (2002-06-29; 4 psl.). 2002 m. Lietuvos kultūros kongreso konferencijos dalyvių deklaracijoje pabrėžiama, kad „mūsų visuomenės demoralizacija yra šiurpi, jos padariniai katastrofiški“. Nors prisipažino, kad „mes nematome jėgos, kuri galėtų šį procesą sustabdyti“, skatino visus „pradėti dorovinį persilaužimą“. Toje konferencijoje rašytojas Marcelijus Martinaitis priminė, kad „kultūra nėra pramoga... dar yra ir kūryba... savikūra... Kultūros dalyvis nėra pasyvus jos vartotojas, o jos atkūrėjas ir tęsėjas“ (2002-06-22). Visam tam pritariau vedamajame, pabrėždamas, jog trokštame Lietuvoje ne „mazuto, bet gintaro kultūros“ (2002-06-22). Tačiau esu įsitikinęs, jog toji jėga, kuri gali sustabdyti šį demoralizuojantį procesą, nėra kažkur paslėpta: ji glūdi Kristuje.

2. Tvirtai laikytis pasirinktos krikščioniškosios kultūros. Ją branginame kaip didžiausią turtą. Tad dalijamės temomis, kuo krikščionybė mums svarbi ir brangi. Pateikiu šiuos tris pavyzdžius.

Pirmasis 2007 m. velykinis „Kultūros“ numeris sudarė progą parodyti bene pačią svarbiausią krikščionybės tikrovę – mūsų, kaip žmonių, troškimą būti nemirtingais ir krikščionybėje to troškimo patenkinimą – Kristaus prisikėlimą ir tame Dievo pažadą iš mirties prikelti ir mus (2007-04-07). Religija patenkina mūsų žmogiškiausius poreikius.

Kitas pavyzdys. Viename mano vedamajame (2007-07-13) buvo išspausdintas kultūros istoriko Jaroslav Pelikan įvairiuose kultūros istorijos amžiuo-

se pastebėtas besikeičiantis, bet į tų laikotarpių žmonių poreikius atsiliepiantis Kristaus įvaizdis-idealas. Trumpa refleksija atidengia, kaip ir kodėl tame ar kitame istoriniame laikotarpyje dėmesin išskyla to meto žmonėms prasmę teikiantis Kristaus įvaizdis. Pabaigoje nurodėme charakteringą Jo įvaizdį šiems laikams – kosminis Kristus.

Trečias atvejis. Marijos su Kūdikiu apsireiškimas Šiluvoje 1608 metais buvo vienas pačių svarbiausių įvykių mūsų tautos istorijoje. Todėl to įvykio 400 m. sukakties minėjimas buvo ypatinga pastanga tą įvykį taip išgyventi, kad jis būtų įsisąmonintas mūsų tautoje. Tame dvasinės kultūros kontekste tad ir stengėmės tą įvykį ir jo minėjimą atitinkamai pabrėžti „Kultūroje“ (2007-04-21).

3. Nurodyti šių laikų įtakingų kultūrų kryptis: skirti, kas jose yra gera ir kas kenksminga. 2002 m. redaguoto pirmojo numerio pirmasis straipsnis buvo kun. dr. Antano Paškaus „Mūsų amžiaus veidas“ (2002-05-04): mūsų laikais yra perdėtas dėmesys materijai, pasauliui ir technologijai, o ignoruojamas Dievas ir žmogaus dvasiniai poreikiai.

Šiais laikais bandoma atskirti religiją (žinoma, tuo pačiu ir moralę) nuo politikos, nuo valstybės, visiškai išjungti ją iš viešo žmonių gyvenimo. Vieni skaitytojai kaip tik dėl to buvo patenkinti, kad „Kultūroje“ spausdinami straipsniai religinėmis temomis; bet pasitaikė balsų, kad spausdinama „per daug religijos“. Tie pastarieji balsai kaip tik yra aidas šių laikų perdėtai pasaulietiško mentaliteto. Tačiau religija yra būtina žmonėms, o ypač jos stokojuojantiems, jos vertės nepatyrusiems, tad jos besikratantiems. Kadangi religija yra būtina žmonėms, ji būtina ir kultūrai.

Religijos įnašas kultūrai

Svarstydamas religijos svarbą žmonėms ir kultūrai kultūriniame priede pateikiau tris argumentus: filosofinį, istorinį ir patirtinį (psichodvasinį).

Religija atbaigia kultūrą. Kultūriniame priede spausdinau mūsų žymaus filosofo Antano Maceinos studijos „Religija ir kultūra“ santrauką. Jo išvada: „Kultūra negali realizuoti visoj pilnumoj žmogaus idealo, kad neįstengia pergalėti blogio... Religija, turėdama vyriausia vykdomąją priežastimi Dievą, gali pergalėti blogį ir todėl atbaigti kultūros siekiamus idealus“ (2002-07-20). Žmogus Dieve atranda tai, ko negali atrasti kultūroje: galią savo idealus įgyvendinti.

Religija motyvuoja kultūras. Tarptautiniu mastu žinomas istorikas Arnold Toynbee studijavo, kaip didžios kultūros, didžiųjų religijų inspiruotos, suklestėjo, bet pamažu, žmonėms atmetus tų religijų įtaką, tos kultūros sunyko.

Jis nurodė religijos galią: „kultūrai religija itin svarbi: didžiosios religijos, tokia kaip krikščionybė, kultūrą išstobulina ir atbaigia“ (žr. jo „A Study of History“, Oxford, 1972; 2002-07-13).

Religija brandina kultūrą praturtinančius asmenis. Tai išvada svarių psichologų, kaip William James, Viktor Frankl, Gordon Allport. Tokia pat yra ir mano tyrimų su Lietuvos studentais išvada, minėta „Kultūros“ puslapiuose, iliustruota žymaus rašytojo Oskaro V. Milašiaus autobiografinės poemos „Nihumim“ analize mano vedamajame (2007-06-09).

Toje poemoje Milašius aprašo įžvalgą-viziją, kuria jis, būdamas savo gyvenimo viduramžyje, atranda 1) save, kaip žmogų-vyrą-brolį kitiems vyrams, veikiantį, kadangi jame veikia Kūrėjas, 2) moterį, jos reikšmę-vertę, ryšyje su Kūrėju, ir 3) žmonių bendruomenę, alegorišką Dievo miestą Jeruzalę. Taigi jis atranda viską, kas žmogui svarbiausia. Įsidėmėtina, kad šiuo O. V. Milašiaus išgyvenimu ir religinio turinio poema parodomas *esminis ryšys tarp kultūros ir religijos*. Taip yra, tačiau tam atidengti yra reikalingas toks „Draugo“ dienraščio palydovas kaip „Kultūra“, o tuo praturtėti tegali tik religijos nesibaidantys, ryši su Dievu išgyventi sugebantys skaitytojai.

II. KAIP MEDŽIAGA PATEIKIAMA

Pateikdamas medžiagą 1) kreipiau dėmesį į jos skirstymą, o taip pat 2) stengiausi surasti kelią, kaip aprėpti daugiau medžiagos.

Medžiaga balansuojama ir apjungiamą

Stengiausi laikytis dviejų dėsnių: balansuoti ir apjungti.

Balansuoti. Kadangi kultūroje yra daug sričių, ir jos aptariamoms mokslo, meno ir literatūros sritims, stengiausi kiekviename „Kultūros“ numeryje išlaikyti lygsvarą: spausdinti medžiagą iš pagrindinių sričių, kad kiekviename numeryje būtų idėjinis ar kitokio pobūdžio straipsnis, o taip pat literatūros (poezijos ir/ar prozos), dailės, meno ir mokslo.

Duosiu po pavyzdį iš 2002 ir iš 2007 mano redaguotų kultūrinio priedo numerių. „Burtų“ keliu ištraukiau 2002 m. birželio 1 d. numerį, kuriame prof. Ona Voverienė supažindina skaitytojus su tarptautiniu mastu žinomu Lietuvos mokslininku Kazimieru Ragulskiu; pateikiamas ir šio mokslininko trumpas straipsnis, kuriame rašoma apie šio mokslininko rūpestį Lietuvos mokslo ateitimi. Iš dailės srities parinkau straipsnį apie dail. Vytauto Igno kūrybą, Vinco Kisarausko lietuviškų ansamblių parodos aprašymą, jaunųjų dailininkų kū-

rybos parodos apžvalgą, o iš literatūros – Eglės Juodvalkės poeziją ir Alfredo Guščiaus recenziją apie Gintauto Iešmanto poemą apie Romo Kalantos plačiai nuskambėjusį žygdarbį. Taigi šiame numeryje gerai balansuojamos mokslo, meno ir literatūros sritys.

Iš 2007 metų „ištraukiau“ gegužės 12 d. numerį. Jame pradiniai puslapiai apie motiną: mano vedamasis ir poetų eilėraščių puokštė: savo motinai ypatingą dėkingumą reiškia Justinas Marcinkevičius, Julija Švabaitė Gylienė, Vytautas P. Bložė, Edita Nazaraitė ir Nerima Narutė. Toliau Aldona Žemaitytė komentuoja Jono Kairio-Kairevičiaus aprašytą evangelikų liuteronų kunigo (vėliau vyskupo) Jono Viktoro Kalvano pamokslą apie nekalto Jėzaus teismą bei pasmerkimą. Daugiau prozos: Algimantas Žemaitaitis supažindina su Astridos Petraitytės dviejų dalių romanu „Šaktarpio metas“, Romualdas Kriaučiūnas pateikia istorinį aprašymą pirmos anglų Johanisburgo kolonijos įsikūrimą Šiaurės Amerikoje istorinį aprašymą, o Lidija Šimkutė apie savo poezijos kelionę po platų pasaulį. Taigi vėl balansuojama literatūros ir mokslo medžiaga; menui atstovauja Jono Kuprio parinktos fotografijos.

Apjungti. Psichologai (pvz., prof. Gordon Allport) pabrėžia, kad, norint būti brandžiu asmeniu, reikia viduje būti ne sutrupėjusiu, pasidalinusi, susiskaldžiusiu, bet vientisu, integruotu. Apgailėtina, dėl vidinio gyvenimo stokos šių laikų žmonės yra savyje suskilę (taip savo kūryboje vaizduoja prancūzas egzistencialistas Gabriel Marcel; žr. jo dramą „Sulūžęs pasaulis“); apie žmonių vidinį sutrupėjimą kalba Jonas Paulius II ir kiti atidūs šių laikų žmonių stebėtojai. Siekti vidinės vienybės asmeniui labai padeda vientisa pasaulėžiūra. Tokia yra krikščioniškoji pasaulėžiūra, nes ji turi visos tiesos vieną Versmę, o visiems siekiam vieną galutinį Tikslą. Kaip tik ir stengiausi pateikti tokią pasaulėžiūrą.

Šalia to, sekdamas kai kuriuos Vakarų pasaulio žurnalus, kiek leido gauta ir mano paties surenkama medžiaga, ruošiau žurnalo numerius su jų turinį apjungiančia tema, parašydamas įvadinius vedamuosius, tarp parinktų straipsnių nurodydamas ryšius. Iš tokių mintis ir temas integruojančių numerių paminėsiu 2007 m. balandžio 28 numerį – apie ypatingą kūrėjo ir visuomenės ryšį. Iššūkį tai temai davė „Krakas ir Nėkrakas“ romanas, parašytas dviejų autorių, kurie svarstė kūrėjo ir jo darbo įvertintojų santykius – leidinyje romano ištrauka ir recenzija. Skyriau to numerio vedamajame dėmesį kūrėjo ir visuomenės tema, o taip pat – tokį dėmesį skyriau ir savo pokalbyje su dail. Zita Sodeikiene jos parodos proga.

Mano redagavimo laike buvo ir daugiau tokių ypatingos temos numerių: ypač apie Vilnių (2007-05-05), apie trėmimus į Sibirą ir kitus represinius sovietų metodus (2007-06-16).

„Švystelėjimai“ ir „Atšvaitai“

Be abejo, „Kultūros“ turinyje svarbiausią vietą užima straipsniai, recenzijos, aprašymai, apžvalgos, poezija, dailės darbai ir iliustracijos. Tačiau net visais šiais būdais neįmanoma tinkamai aprėpti dabartinės padėties: daug svarbių kultūros, mokslo ir meno žinių bei įvykių „praslysta“ visiškai nepaminėti „Kultūros“ puslapiuose. Straipsniais jų negalima nei susemti, net nei prie jų prisiliesti, nors jie prašyte prašosi dėmesio, komentaro, vertinimo. Tad nutariau tą stoką užpildyti pastebėtomis reikšmingomis žiniomis.

Pradėdamas naują apžvalginį skyrių, pavadintą „Švystelėjimai“, 2002 metais rašiau:

„Asmenys, įvykiai, idėjos – blykstelėjimai iš įvairių mokslų, literatūros ir meno sričių. Negalima visko sugauti kaip stebuklingu tinklu, bet čia surenkama tai, kas krenta mūsų dėmesin iš Lietuvos ir pasaulio. Tai, kas verta žinoti, su kuo naudinga susipažinti. Tai šen, tai ten švystelėjimu nušviečiamas kurios nors srities kampas, periferija, mazgas ar pats centras“ (2002-05-04).

„Švystelėjimai“ skelbė svarbias žinias iš įvairių sričių: psichologijos, dailės, teologijos, teatro, sociologinių tyrimų ir kt.

2007 metais panašų skyrių pavadinau „Atšvaitais“. Jį lydėjau tokiu įvadu:

„Pasižvalgę po plačiąsias mokslo ir meno erdves, pastebime vis naujus atradimus, drąsius iššūkius, šviežius klausimus, pasisėkusias ir nepasisėkusias bandymus. Plečiami akiračiai, atsiveria gelmės, atskleidžiamos paslaptys, už kurių iškyla naujos mįslės. Įvardijame keletą knietinčių klausimų; tegul jie tampa gairėmis mūsų ateities ieškojimams“ (2007-04-07).

Sekė žinios iš meno, filosofijos, zoologijos, genetikos, istorijos, teatro, astronomijos, psichologijos ir kt. Šį kartą pastabos dažnai užsibaigdavo klausimais, kurie (kaip įvade paminėta) „tampa gairėmis mūsų ateities ieškojimams“. Į tuos klausimus stengiausi išsamiau atsakyti vėliau.

Šių skyrių turinio reikšmę plačiau aiškinu šios apžvalgos tolesnėje dalyje, skirtoje atskiroms kultūros sritims.

III. TURINYS: TRYS KULTŪROS SRITYS

„Draugo“ leidėjai nustatė šeštadieniam priedui tris sritis: mokslą, meną ir literatūrą. Tad apžvelgiame turinį pagal šias tris sritis. Šalia to, ypatingą dėmesį kreipiu į tautos kultūrą, kuri gali pasireikšti visose trijose minimose srityse.

M o k s l a s

Šiais laikais mokslas yra ypač vertinamas. Todėl ir „Draugo“ leidėjai, pradėdami šeštadieniais spausdinti kultūrinį priedą, tarp kultūros sričių minėjo mokslą, kiek žinoma, pirmoje vietoje: *mokslas, menas ir literatūra*. Mokslo žinioms buvo skirta atitinkama vieta. Tik vėliau kultūrinio priedo turinyje rečiau teradome straipsnių ir žinių iš mokslo srities.

Ar mokslo svarba sumažėjo? Ne, jos svarba išliko; gal net padidėjo. Todėl, atkreipęs į tai dėmesį, stengiausi tas tris sritis daugiau balansuoti, o tai reiškė – daugiau dėmesio skirti mokslui. Žinoma, buvo dvi problemos: 1) kad skaitytojams būtų spausdinamos naudingos, vertingos, įdomios mokslo žinios ir 2) kad tos žinios būtų perduodamos skaitytojams prieinama, suprantama kalba.

Koks tikslas kultūriniame leidinyje skelbti mokslo žinias? Aiškiai mačiau du tikslus: 1) pagrindinis tikslas – vertingų ir naudingų mokslo žinių populiarinimas; 2) atitaisyimas mokslo vardu ir autoritetu skelbiamų klaidų.

Nelengva gauti mokslo žinias populiarinančių lietuvių mokslo žmonių straipsnių. Tad dariau tai, ką galėjau padaryti savo paties jėgomis: trumpų žinių skyrius su komentarais (nedariau išimties; tas skyrius tapo tiek mokslo, tiek meno bei literatūros žinių skyriumi).

1. Mokslo žinios. Mokslai tyrinėja visatą: tiek jos teleskopiniame dydyje (*macrocosmos*), tiek jos mikroskopiniame mažume (*microcosmos*). Atskleista tikrovė žmogų apstulbina ir žavi. Žmogui reikia suvokti bei pajusti ir viena, ir kita.

Astronomija. Pradėjau su astronomija, jau pirmame 2002 metų kultūrinio priedo numeryje: erdvių iliustracijos. Paskui – pastabos: „Astronomija. Tai vienas seniausių, bet ir vienas mažiausiai senstančių mokslų. Mokslas visada lieka jaunas, nes jo objektas – visatos erdvė ir joje skrajojantys kūnai – vis keičiasi ir plečiasi, o vis tobulinamos technologijos priemonėmis tiriami, išduoda milijonus metų savo slėptas paslaptis. Vienas tokių naujausių tebediskutuojamų fenomenų – *tamsioji energija* (žr. „Astronomy“, 2006 rugsėjo nr.; „Scientific American“, 2007 vasario nr.). „Normalūs“ žmonės astronomiją ignoruoja. Tik romantiškieji dažniau pažvelgia į erdves, o kai kurie poetai (kaip mūsų Aleksandras Radžius) randa neišsemiamo įkvėpimo dangaus tolybėse“ (2007-04-07).

Genetika. Biochemija ir genetika taip pat atskleidė nuostabią miniatūrinę žmogaus ir kitų gyvių tikrovę. Bet iškilo ir klausimų; pavyzdžiui, apie *savanauddį geną* (žr. toliau – klaidų atitaisyme).

Žmonių tyrimai. Lengviau suprantami ir žmonėms įdomesni bei naudingesni yra žmonių patirčiai artimi mokslai, kaip psichologija, sociologija, istorija. Tad tame skyriuje kone kiekviename numeryje minėjau naudingus, praktiškus tyrimų rezultatus bei išvadas. Pavyzdžiui: televizijoje rodomo smurto kenksmingi padariniai vaikams (2002-05-04); karjeros siekiančios moterys vis dėlto trokšta turėti vaikų, nori būti motinos (2002-05-11); vyresnieji, ypač senatvėje, bręsta ne automatiškai, bet atvirai ir teigiamai atsiverdami tekančio gyvenimo patirčiai, kitiems žmonėms ir ugdydami dvasingumą (2002-05-18); grožio, kūrybos ir meno teigiama įtaka žmogaus sveikatai (2002-05-25); kaip nėščiomis tapusios moterys hormonais ruošiamos ne tik kūnu, bet ir *psiche* tapti motinomis, taip ir vyrai hormonų įtaka ruošiami teigiamesnei laikysenai naujagimio atžvilgiu (2002-07-06).

2. Klaidų atitaisymas

Kur faktai, tai faktai, bet juos aiškindami kartais mokslininkai (ar tų žinių populiariojai) prasilenkia su tiesa. Tokie nepagrįsti aiškinimai dažnai yra žalingi žmonėms. Trys kultūriniame priede suminėti atvejai (plačiau rašome tik apie pirmąjį atvejį, kad aiškiau atskleistume, kokiom „suktom“, nemoksliskom priemonėm buvo „atrstos“ ir paskleistos „žinios“, kurios tapo „ore kabančiu pagrindu“ šių laikų žmonių laikysenai ir elgesiui.

Antropologija. „Margaret Mead: „rojus“ po palmėmis“ („Švystelėjimai“, 2002-07-06). 1983 metais buvo paskelbta vieno patikimo antropologo australo Deric Freeman nuodugni studija apie Samoa salos gyventojų laikyseną lyties atžvilgiu. Po daugelio metų tyrimų jis paskelbė išvadą – visiškai priešingą 1932 metais paskelbtai 23 metų studentės, vardu Margaret Mead, kuri tuo metu, kai pradėjo tos salos gyventojų apklausą, nemokėjo nei jų kalbos. Bet toji studentė buvo profesoriaus Franz Boas favoritė; ta „studija“ buvo jo propaguojama, ta išvada buvo jo pageidaujama, kutenanti daugelį širdžių, paskleista po visą pasaulį, o Margaret Mead greit tapo „žinomiausia XX amžiaus antropologe“. Jos išvada (to, ko ji pati geidė, nes pateisino jos elgesį) buvo ta, kurios geidė ir milijonai: anos salos gyventojai visai laisvai elgėsi lyties atžvilgiu (be jokių sąžinės, santuokos ar visuomenės „varžtų“). Freeman ilgų metų tyrimų išvada buvo skirtinga: „tos salos gyventojai nuo senų laikų (taigi, ir Mead apsilankymo metu) mergystę vertina, santuokinę ištikimybę užlaiko, lytinio palaidumo netoleruoja, svetimoteriavimą draudžia ir baudžia“. Prof. Freeman Mead tariamas išvadas pavadino „antropologinio mito fantazijomis, kurios visiškai neatitinka

Samoa gyventojų etnografijos ir istorijos faktų“. Jo patikrintą studiją išspausdino prestižinio Harvardo universiteto leidykla 1983 metais. Nepaisant to, plačioji žiniasklaida jo išvadų neskelbė. Mead „antropologinės fantazijos“ nemažai prisidėjo prie lyties „laisvės“ Vakarų pasaulyje.

Archeologija. („Atšvaitai“, 2007-04-07). Ar yra rastas Jėzaus šeimos kapas, ar Jėzus buvo vedęs Mariją Magdalię? Juk apie tai rašo „Judo evangelija“ ir skelbia archeologai, radę kapą. Po pastabų šiame žinių skyriuje sekė išsamesnis mano straipsnis apie visišką nepatikimumą nei „Judo evangelijos“, nei sensacijos tesiekusių „atradėjų“ (žr. „Kultūra“, 2007-04-14).

Genetika. („Atšvaitai“, 2007-04-07). Ar žmoguje randamas *savanaudis genas*? Jei kai kurie žmonės tokį geną turi, tai jie nėra laisvi nei atsakingi už savo savanaudiškus veiksmus, net nei už vagystę ar žmogžudystę. Mokslo žmonės, kurie yra materialistinės pasaulėžiūros, stengiasi išaiškinti visus žmogaus poelgius (net dvasinius, kaip, pvz., laisvą valią) materialiniu pagrindu (kad nėra nieko dvasinio, nematerialaus). Bet jiems nesiseka. *Savanaudis genas* yra materialistinė fikcija, kuri visiškai nėra įrodyta, o tik išgalvota.

Išvada. Štai kodėl yra reikalinga kultūrai skirtoje spaudoje skelbti tikslas žinias iš mokslo pasaulio: 1) atskleisti nuostabią Kūrėjo sutvertą tikrovę ir 2) saugotis mokslu nepagrįstų, bet mokslo vardu žmonėms skelbiamų sensacijų.

Mokslą įkūnijusios asmenybės

Pasirodo, kad parašyti apie mokslo žmones irgi yra geras būdas supažindinti su tuo mokslu, kuriam tie asmenys atstovauja. Mano redagavimo laikotarpiu pasitaikė bent keturi tokie atvejai. Prof. Ona Voverienė rašė apie du tokius asmenis: pirmasis – tai iškylus, pasaulinio masto mokslininkas lietuvis akademikas Kazimieras Ragulskis (2002-06-01); antrasis – prof. Vincentas Lamanauskas – pedagogas, patriotinio ugdymo žiburys (2007-07-14). Trečijį pateikia Aldona Žemaitytė pokalbiu su jos labiausiai pamėgtu dėstytoju doc. Broniu Raguočiu, kuris savo atsakymais apsidėiškia kaip realaus idealizmo žurnalistikos pedagogas (2007-07-07). Ketvirtasis yra Vytauto Žeimanto aprašytas istorikas Antanas Kimsa (2007-07-07).

Psichologija. Aukščiau išvardintos psichologinių ir sociologinių tyrimų žinios tikrai buvo reikalingos, atsižvelgiant į tai, kad per tą visą laiką tebuvo atsiųstas ir išspausdintas vienas psichologinio turinio straipsnis. Tai prof. Justino Pikūno straipsnis „Elgesio stiliai“ (2007-07-28).

Pasitaikė puiki proga psichologijai skirti ypatingą dėmesį. Tai pirmoji Pasaulio lietuvių psichologų konferencija Lietuvoje 2007 m. birželio 26-29 d. Vil-

niuje, kuriame dalyvavo lietuviai psichologai ne tik iš Lietuvos, bet ir iš kitų kraštų. Vos tik gavęs dr. Algio Norvilo ir Ievos Valskytės parašytą to suvažiavimo aprašymą paruošiau specialų numerį su mano vedamuoju apie psichologijos reikšmę žmonėms ir lietuvių tautai, padariau santraukas žymesnių tyrimų iš tame suvažiavime paskelbtų tyrimų rinkinio. Visas numeris mano buvo iki detalių išdėstytas, paruoštas spausdinimui. 2002 m., baigiantis vasarai, išvykau į Lietuvą dėstyti. Tas paruoštas numeris niekada nebuvo išspausdintas. Dalis tos medžiagos buvo išspausdinta gerokai vėliau. Psichologų konferencijos aprašymo autorius dr. A. Norvilas jau buvo ėmęs teirautis apie suvažiavimo aprašymo likimą.

Tarptautinės konferencijos. „Kultūroje“ buvo aptartos dvi svarbios tarptautinės mokslo konferencijos: viena – išeivijoje, būtent Baltų studijų konferencija Baltimorėje, JAV (2002-07-22); kita – Lietuvoje, Vilniuje, tema „Mokslas ir technologijos plėtra integracijos į Europos Sąjungą kontekste“ su paroda „Mokslas 2002“ (2002-07-22).

Šalia viso to dėmesio vertas yra prof. Justino Pikūno straipsnis „Universitetai žvelgiant į juos pasauliniu mastu“ (2007-07-21).

M e n a s

Menas sudaro labai platų kūrėjų išraiškos lauką, išsišakojusį į įvairias sritis: dailė – *vaizdo* menas; teatras, kinas – *veiksmo* menas; muzika – *garso* menas; opera – sudėtinis *muzikos ir veiksmo* menas; grožinė literatūra (proza, poezija ir kt.) – *žodžio* menas. Visi šių meno sričių kūrėjai rado vietas „Draugo“ kultūriname priede. Man pačiam dailė buvo artima: savu laiku priklausiau Amerikos jaunųjų lietuvių dalininkų sąjungai ir dalyvavau tos sąjungos bendrose parodose.

Literatūrologo dr. Jono Griniaus 100 m. gimimo sukakties ir jo estetikos veikalo „Grožis ir menas“ antros laidos išspausdinimo proga „Draugo“ kultūriname priede pateikiau jo minčių rinkinį „Grožis, jo spindėjimas ir bjaurumas mene“ (2002-07-06).

Norėjosi geriau pažinti meno kūrėjus. Iš vieno 12 skirtingų meno šakų kūrėjų apklausos susidarė tokia išvada, kad jie gerokai skiriasi nuo aplinkos žmonių kažkokia dvasine gelme. Ir ta gelmė skatina juos kurti – iš tos gelmės paslapties kažką atidengti (2002-05-04).

Dailė

Stengiausi kiekviename „Kultūros“ numeryje spausdinti kai ką iš meno srities, ir taip kone kiekviename numeryje buvo straipsnis iš dailės srities, pa-

prastai dailininkų kūrybos aprašymas dažnai jų darbų parodos proga. Dail. Zitos Sodeikienės parodos proga ją pakviečiau pokalbiui apie jos kūrybos reikšmę, tarp kitko įvesdamas tą pokalbį į to „Kultūros“ numerio specialią temą apie kūrėją ir visuomenę (2007-04-28; plačiau žr. šios apžvalgos „Literatūros“ skyriuje).

„Kultūroje“ buvo aprašyta šių dailininkų kūryba: Vytauto Igno (2002-06-01 ir 2007-06-02), Vinco Kisarausko (2002-06-01), Ados Sutkuvienės (2002-06-29), Stasio Eidrigevičiaus (2002-07-06), Kęstučio Mikėno (2002-07-27), Irenos Šaparnienės (2007-04-21), Jūratės Stauskaitės (2007-05-26), Filomenos Linčiūtės Vaitiekūnienės (2007-06-23), Napoleono Ordos (2007-06-30) ir Janinos Monkutės Marks (2007-07-07).

Aprašyta Amerikos lietuvių architektų ir inžinierių sąjungos Chicagoje suruošta meno ir kūrybos paroda (2002-07-13). Paminėtas ir užsienio lietuvių dailininkų darbų grįžimas Lietuvon (2002-05-11).

Muzika

Dėmesys buvo atkreiptas į šiuos įvykius muzikos pasaulyje: Chicago lietuvių opera, pastiprinta pajėgomis iš Lietuvos, pastatė G. Donizetti „Lucia di Lammermoor“ (2002-06-22); Lietuvių filharmonijos kolektyvai lankėsi Europoje (2002-05-25); sėkminga Liverpulio oratorijos premjera Klaipėdoje (2002-05-25).

Minimi Vilniaus styginio kvarteto (2007-04-21), dainininko Edmundo Seiliaus ir pianisto Edvino Minkštimo (2007-05-26), tenoro Arūno Dingelio (2007-06-09) koncertai.

Teatras

Įsidėmėtas Gražinos Mareckaitės įnašas apie teatrą Lietuvoje. Ji – tiesi, drąsi ir pastabi teatrologė bei dramaturgė; aptarė 1970-1980 metų laikotarpio teatrą Lietuvoje (2007-06-30); Telšių teatrą (2007-07-14), sapną, įvykusį Vilniaus scenoje (2002-07-06).

Pranas Visvydas taip pat retkarčiais randa kažką atsitinkant Los Angeles lietuvių scenoje, pavyzdžiui, Alekso Mickaus inscenuotą komediją „Don Kichotą“.

Bronius Nainys, išvydęs „Žaltvykštės“ sambūrio pastatytą Žemaitės „Trys mylimos“, nusprendžia, kad „Pagaliau turime teatrą“ (2002-06-29).

Aprašymu žavimasi pavykusia teatralizuota folklorine kompozicija „Jau

saulelė“ pagal Kristijono Donelaičio „Metus“, pastatyta Klaipėdos 750 metų sukakties proga (2002-07-20).

Į tolimesnę praeitį pažvelgta Laimutės Tidikytės pokalbiu su Dovydu Judelevičium apie Shakespeare „Hamletą“ nepriklausomos Lietuvos scenoje (2007-06-02).

Filmas

Ne visiškai užmirštas buvo ir kino teatras. Susidomėta avangardo meistro Jono Meko filmu „Kai aš taip stūmiausi toliau, retkarčiais grožio akimirkos krito per mano akis“ (2002-05-18). Gražina Mareckaitė giliai įsijautusiai aptaria dokumentinį filmą „Stirna“ apie partizanų ryšininkę (2007-07-21).

Fotografija

Fotografija rišo dvi Atlanto puses: Vilnių ir Ameriką. Tame pačiame „Kultūros“ numeryje (2002-07-06) buvo galima palyginti senojo Vilniaus (XIX šimtmečio ir XX pradžios fotografijų albume) ir šiuolaikinio Vilniaus fotografijas (Albino Slavinsko parodoje). Fotomenininkas Jonas Kuprys savo parodos proga fotografijomis pateikė savo žvilgsnį „Lietuviai Amerikoje“ (2007-07-28).

Literatūra

Grožinė literatūra, kaip žodžio menas, yra viena iš meno sričių. „Draugo“ šeštadieniniame priede tradiciškai ji įvardijama kaip atskira kultūros sritis.

Literatūra ypač susidomėjau, kai Milfordo kolegijoje dvejus metus studijavau anglų ir klasikinės kalbas. Tačiau rašiau jau anksčiau, rašiau ir tuo metu, rašau ir dabar.

Poezija. Pradėdamas redaguoti „Draugo“ kultūrinį priedą apsisprendžiau kiekviename numeryje spausdinti grožinės literatūros. Lengviau tai pavyko su poezija. Praktiškai kiekviename numeryje dėjau arba kelių poetų eilėraščių rinktinę viena tema, arba atskiro poeto kūrybą.

Savo kūryba „Kultūrą“ praturtino keli atžymėti poetai-laureatai: Tautos dainius Bernardas Brazdžionis (2002-07-27), 2002 m. poezijos pavasario laureatas Kazys Bradūnas (2002-06-29), 1995 m. Nobelio premijos laureatas, airių poetas Seamus Heaney (2002-07-20) bei Lietuvos rašytojų sąjungos 2002 m. poezijos premijos laimėtojas Sigitas Geda (2002-05-18).

„Kultūros“ puslapius aplankė keli poetai: Vitalija Bogutaitė (2002-05-

25), Eglė Juodvalkė (2002-06-01), Julija Švabaitė Gylienė (2002-06-08), Stasė Dzenuškaitė (2002-06-15), Alfonsas Tyruolis (2002-07-06), Liūnė Suteima (2002-07-13), Julius Keleras (2007-04-21), Juzė Augustaitytė Vaičiūnienė (2007-05-05), Oskaras V. Milašius (2007-05-09), William Shakespeare (2007-06-09), Lidija Šimkutė (2007-06-30), Zita Kirsnauskaitė (2007-07-07) ir Leonas Peleckis-Kaktavičius (2007-07-14).

Spausdintos buvo kelios kelių poetų rinktinių eilėraščių puokštės viena tema: pavyzdžiui, Prisiškėlimas Velykų rytą (2007-04-07: Leonardas Andriekus, Antanas Jasmantas-Maceina, Kazys Bradūnas); apie motiną (2002-05-04: Janina Degutytė, Vaidotas Spudas, Vincas Mykolaitis-Putinas, Juozas Mikuckis; 2007-05-12: Justinas Marcinkevičius, Julija Švabaitė Gylienė, Vytautas P. Bložė, Edita Nazaraitė, Nerima Narutė); apie Lietuvos gintarą (2002-06-22: Julija Švabaitė Gylienė, Judita Vaičiūnaitė, Janina Degutytė) ir apie pavasarį (2007-04-21: Faustas Kirša, Janina Degutytė, Jonas Juškaitis).

Recenzuotos kelios poezijos knygos.

Proza. Roberto Kundroto ir Algimanto Lyvos romanas „Krakas ir Nekrakas“ sudarė progą iškelti kūrėjo ir visuomenės santykių problemą. Spausdinau recenziją ir romano ištrauką. Ta proga parašiau vedamąjį „Kūrėjas ir visuomenė“. Plėsdamas dialogo lauką į kitas meno sritis kėliau tą patį klausimą dailininkei Zitai Sodeikienei. Taip meno kūrėjo ir visuomenės ryšys (ar jo stoka) tapo viso numerio (2007-04-28) dėmesio objektu.

Per keletą „Kultūros“ numerių buvo spausdinama Vytauto V. Landsbergio pasaka suaugusiems „Arklys Dominykas ir rugiagėlė“, lydima dail. Zitos Sodeikienės vaizdingų iliustracijų. Kai kuriuose skaitytojuose kilus susidomėjimui, pasaką baigiant spausdinti, atsiliepiu į kai kuriuos jų klausimus (2007-07-28).

Paminėtina dar Vytautės Žilinskaitės vykusi satyra „Vertingas sapnas“ (2007-05-05), o taip pat jau anksčiau užsiminta Velykų ištrauka iš Birutės Pūkelevičiūtės premijuoto romano „Aštuoni lapai“ (2007-04-07).

Prisiminti ypač vertos recenzijos: Algimanto Žemaitaičio – apie Astridos Petrauskaitės dviejų dalių romaną „Šaktarpio metas“ (2007-05-12); Alfredo Guščiaus – apie Izidoriaus Ignatavičiaus apysaką „Bet širdies nepavogė“ (2007-07-14).

Buvo prisiminti šie amžinybėn iškeliavę rašytojai: Vytautas Alantas (2002-06-22; 2007-06-30), Jurgis Jankus (2002-07-20), Kazys Jankauskas (2007-04-21), Stasys Santvaras (2007-06-30).

Tautos kultūra

Kiekviena tauta, taigi – ir lietuvių – kuria jai būdingą kultūrą pagal jos žmonių charakterį, kalbą, patirtį. Anksčiau tautos kultūra būdavo perduodama iš kartos į kartą, ypač tradicijomis. Šiais laikais, išpopuliarėjus komunikacijos priemonėms, jaunoji karta Vakarų pasaulyje greičiau yra įtaigojama verslininkų valdomom priemonėm, negu vyresniosios kartos tradiciniais ryšiais. Tautos kultūra, o ypač *tautinė* kultūra, yra pavojuje ne tik būti nustelbta, bet išnykti ir likti tik „muziejine“ – *paraduojuama*, bet nebegyvenama. Sunykstant tautinei kultūrai nyksta ir tautinė tapatybė.

Redaguodamas „Kultūrą“ išėivijai skirtame „Draugo“ dienraštyje skyriau ypatingą dėmesį: 1) *tautos* kultūrai (kalbai, charakteriui, patirčiai), o taip pat, kiek įmanoma, 2) pačiai *tautinei* kultūrai. Kaip tas dėmesys atsispindėjo „Kultūros“ puslapiuose?

Ogi buvo kreipiamas dėmesys į tautos kultūrą kuriančius, ugdančius, perduodančius ir tinkamas sąlygas sudarančius asmenis, tautos kultūros renginius bei tautos patirties reiškinius. Tarp kultūrą remiančių institucijų ypač buvo paminėtas Lietuvių fondas (žr. dr. Kazio G. Ambrozaičio straipsnį „Lietuvių fondas – išėivijos lietuvių meno globėjas“, 2007-04-14).

Asmenybės. Tai tie, kurie savyje įkūnijo tą kultūrą arba jai padarė didelę, išliekančią įtaką. Jie buvo paminėti, prisiminti ypatingomis, ypač sukaktuvių ar jų laimėjimų progomis. Tegalime paminėti tik keletą (daugelis jų yra paminėti aptariant tas kultūros sritis, kuriose jie pasižymėjo). Didysis rašto pradininkas Kristijonas Donelaitis (2007-05-26), poezijos fakelą nešę – Tautos dainius Bernardas Brazdžionis (2002-07-27) ir žemės poetas Kazys Bradūnas (2002-06-29), didelę išliekančią įtaką žemės reforma krašto žmonėms padaręs prel. Mykolas Krupavičius (2007-04-21; 2007-05-26), dvasinis kultūrintojas kun. Stasys Yla (2007-07-21), Oskaras V. Milašius, nepriklausomybę iškovojusiai Lietuvai savo diplomatinėmis pastangomis užtikrinęs vietą Europos valstybių tarpe (2007-06-09).

Renginiai. Didieji kultūrai žymę palikę renginiai, kaip Lietuvos kultūros 2002 m. konferencija ir rūpesčio pilna Marcelijaus Martinaičio kalba (2002-06-22).

Visas „Kultūros“ numeris specialiai skirtas Lietuvos sostinei, Vilniui (2007-05-05), akcentuojant ne miesto materialinę, bet dvasinę pusę.

Išėivijos lietuvių dailininkų kūrinių rinkinys „grįžo“ į Lietuvą (2002-05-11). Pasaulio lietuvių muzikos, teatro ir kino meno kūrėjų paroda Vilniuje (2002-05-25); pačių autorių grįžimas ar bent apsilankymas tėvynėje (poetė Julija Švabaitė Gylienė, 2007-06-23).

Visas „Kultūros“ numeris (2007-05-19) buvo paskirtas pasaulyje seniausios Amerikos išeivių lietuvių radijo „Margučio“ programos 75 metų sukakčiai paminėti.

Tautos patirtis. Didelės tautos dalies trėmimai į Sibirą (2002-06-15), tautos genocidas ir partizanų pasipriešinimas (2007-06-16) kasmet rado ryškų atgarsį „Kultūros“ puslapiuose.

Mažoji Lietuva – ne vien kaip atskirta nuo krašto kamieno, bet ir kaip atskirtos tautos dalies patirtis, atskleista sąryšyje su tyrinėjimais apie Donelaitį (2007-05-26).

Tautinė liaudies kultūra. Liaudies medžio skulptorius Ipolitas Užkurnis (2002-06-20) ir tautinių muzikos instrumentų kūrėjas bei tobulintojas Pranas Serva (2007-04-14).

Pažymėtina lietuvių folkloro muzikos ansamblių šventė Kaune (2007-05-26).

APŽVALGĄ BAIGIANT

Padėka redakcijoje kartu dirbusiems

Redaguodamas „Draugo“ kultūrinį priedą buvau didesnio redakcinio kolektyvo dalis. Esu dėkingas visiems to kolektyvo darbuotojams, su kuriais teko dalintis bendru darbu, darbo tempu, redakcijos erdve, dienraščio rūpesčiais, medžiaga ir dienos praeinančiais įspūdžiais. Pirmiausia dėkoju to kolektyvo vadovėms: 2002 metais – vyr. redaktorei Danutei Bindokienei, 2007 metais – vyr. redaktorei dr. Daliai Cidzikaitei; taip pat – Laimai Apanavičienei, Daliai Sokienei (už korektūrą), Laimai Krivickienei (2002 m.), Gražinai Makauskaitei (2002 m.) ir Onai Gintautienei (2007 m.) už tekstų surinkimą.

Dėkoju foto menininkui Jonui Kupriui, kuris 2007 m. skoningai maketavo ir (neretai savo nuotraukomis) iliustravo „Kultūros“ puslapius.

Padėka bendradarbiams

Kaip laikraščio, taip ir jo šeštadieninio palydovo turinys labai priklauso nuo bendradarbių. Be jų įnašo neįmanoma laikraščio leisti. Esu visiems bendradarbiavusiems labai dėkingas. Tik jie padaro laikraštį įdomų, net margą. Atsiprašau, kad šioje ribotoje apžvalgoje negaliu jų visų išvardyti, nei jų visų darbų nuodugniai paminėti, nei pakankamai įvertinti.

Dėkingas esu visiems, o ypač daugiausia bendradarbiavusiems – Algimantui Naujokaičiui ir Vytautui V. Landsbergiui. O alfabetine tvarka dar suminėsiu

tuos, kurių bent trys straipsniai ar kūrybos darbai buvo išspausdinti mano dviejuose redagavimo laikotarpiuose: habil. dr. Algirdas Girininkas, Alfredas Guščius, Nijolė Jankutė Užubalienė, Leonas Peleckis-Kaktavičius, Gražina Mareckaitė, prof. Justinas Pikūnas, dail. Zita Sodeikienė, Julija Švabaitė Gylienė, Ieva Šadzevičienė, Audronė Škiudaitė, dr. Laimutė Tidikytė, dr. Aldona Vasiliauskienė, Pranas Visvydas, prof. Ona Voverienė ir Aldona Žemaitytė Petrauskienė.

Kodėl į Lietuvą?

Lietuvai atgavus nepriklausomybę jutau malonią pareigą perduoti teologijos, psichologijos ir filosofijos žinias, kurias buvau įsigijęs Vakaruose. Tad vos tik buvo galimybė vykti į Lietuvą ir dėstyti, išėjau į pensiją ir dėsčiau, kad padėčiau ugdyti tiek naują katalikų inteligentiją, tiek naujų kunigų kartą (mano įsitikinimu, to labiausiai trūko ir tebetruksta Lietuvai). Per metų eilę taip įsijungiau į akademinį darbą, kad dėsčiau daugelyje Lietuvos aukštųjų mokyklų: Vytauto Didžiojo universitete Kaune, Klaipėdos universitete, Vilniaus pedagoginiame universitete, Šiaulių universitete, Religijos studijų institute Kretingoje, Kauno ir Marijampolės kunigų seminarijose.

Redaguoti „Draugo“ kultūrinį priedą apsiėmiau 2002 m. su sąlyga, kad tris rudens semestro mėnesius vyksiu į Lietuvą (ir kad tuo metu kas nors kitas redaguos vietoj manęs), o 2007 m. sumažinau dėstymo krūvį taip, kad planavau nenutraukti redagavimo, bet jį tęsti esant Lietuvoje ir kartu dėstant. Tačiau man nenumatytai Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakultete 2007 metų rudenį įsteigus naują magistratūros programą ir įsiregistravus rinktiniais jauniems kunigams ir pasauliečiams, buvau paprašytas dėstyti programai būtiną kursą; negalėjau atsisakyti – sutikau. Taip akademiniam krūviui vėl žymiai padidėjus nebebuvo įmanoma redaguoti iš Lietuvos. Tad atsisakiau.

Mano redagavimo darbas buvo gan trumpas laiko atžvilgiu, bet, kaip ši apžvalga rodo, planingai apgalvotas ir pagal tą planą tiek, kiek sąlygos leido, įgyvendintas. Nors leidėjų direktoriai ypač manęs prašė dėti pastangas gerinti turinį, tai ką ir stengiausi daryti, turėjau daug laiko praleisti ne rašant ar rūpinantis turiniu, bet gautą medžiagą taisant ir ruošiant spaudai, o 2002 metais man pačiam teko ir iliustravimu pasirūpinti, ir tekstą išdėstyti, naudojant tuometinę vašku klįjavimo techniką. Nepaisant viso to, „Kultūra“ vienaip ar kitaip artėjo prie užsibrėžto tikslo.